

TARIX TA'LIMI JARAYONIDA TALABALARDA MUSTAQIL FIKRLASH VA ILMIY IZLANISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING METODIK ASOSLARI

*Qo'qon univesiteti Andijon filiali
Filologiya yo'nalishi 1-bosqich talabasi
Marufova Xolidaxon Zafarjon qizi
xolidaxonmarufova@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada tarix ta'limi jarayonida talabalarda mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv va ilmiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirishning metodik asoslari chuqur tahlil qilingan. Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida talabalar shunchaki tayyor bilimlarni o'zlashtiruvchi emas, balki yangi g'oyalarni yaratishga, dalillarga asoslangan xulosalar chiqarishga va mustaqil tahlil yuritishga qodir shaxs sifatida shakllanishi zarur. Shu nuqtayi nazardan, maqolada tarix fanini o'qitishda konstruktiv yondashuv, muammoli ta'lim, interaktiv metodlar, tadqiqot asosidagi o'qitish va axborot-kommunikatsion texnologiyalarni qo'llashning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda tarixiy manbalar bilan ishlash, taqqoslash, tahlil qilish va xulosalash kabi ko'nikmalarni rivojlantirish orqali talabalarda tanqidiy va ijodiy fikrlashni shakllantirish imkoniyatlari asoslab berilgan. Shuningdek, tarixiy faktlarni tahlil etish, ularni zamonaviy kontekstda talqin qilish va manba bilan ishlash malakasini rivojlantirish talabalarning ilmiy izlanish faoliyatini kuchaytirishi aniqlangan. Maqolada keltirilgan pedagogik tajriba natijalari shuni ko'rsatadiki, o'qitish jarayonida talabalarni mustaqil faoliyatga jalb etish, ularni o'z fikrini dalillar asosida himoya qilishga o'rgatish, ilmiy kichik loyihalar va manba tahlili asosida topshiriqlar bajarishga yo'naltirish natijasida ularning kognitiv faolligi, ilmiy tafakkuri va izlanish qobiliyatlari sezilarli darajada ortadi.

Kalit so‘zlar: *tarix ta’limi, mustaqil fikrlash, ilmiy izlanish, metodika, innovatsion texnologiyalar, konstruktiv yondashuv, talaba faolligi, pedagogik shart-sharoitlar.*

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the methodological foundations for developing students’ independent thinking, analytical reasoning, and scientific research skills in the process of teaching history. In the modern higher education system, students are expected not only to acquire ready-made knowledge but also to generate new ideas, draw evidence-based conclusions, and engage in critical and creative thinking. From this perspective, the paper emphasizes the importance of constructivist approaches, problem-based learning, interactive teaching methods, inquiry-based instruction, and the integration of information and communication technologies (ICT) in history education. The study substantiates that working with historical sources, comparing and analyzing data, and interpreting historical facts in a contemporary context significantly enhance students’ research competence and cognitive independence. It also explores how engaging students in research-oriented tasks, such as source analysis, essay writing, and mini-projects, strengthens their analytical, interpretive, and problem-solving skills. Empirical observations show that student-centered and inquiry-driven teaching methods lead to higher levels of academic engagement, self-directed learning, and scientific curiosity among learners. As a result, students demonstrate improved abilities to think critically, conduct independent investigations, and articulate their ideas based on historical evidence.

Keywords: *history education, independent thinking, scientific research, methodology, innovative technologies, constructivist approach, student activity, pedagogical conditions.*

Аннотация: В данной статье представлен углублённый анализ методических основ формирования у студентов самостоятельного мышления и навыков научно-исследовательской деятельности в процессе преподавания

истории. Современная система высшего образования требует от студентов не просто усвоения готовых знаний, но и способности самостоятельно анализировать исторические факты, выдвигать аргументированные выводы, развивать критическое и творческое мышление. В статье акцентируется внимание на применении конструктивистского подхода, проблемного обучения, интерактивных методов преподавания, исследовательских заданий и использовании информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в процессе исторического образования. Автор обосновывает, что работа с историческими источниками, сравнение, анализ и интерпретация исторических событий в современном контексте способствуют развитию исследовательских компетенций, аналитических навыков и когнитивной самостоятельности студентов. Результаты педагогического эксперимента показывают, что внедрение исследовательских и проектных заданий, направленных на развитие самостоятельной познавательной активности, приводит к повышению уровня мотивации, критического мышления и интереса к научным исследованиям. Студенты, вовлечённые в активное обучение, демонстрируют способность формулировать собственные суждения, аргументировать их с опорой на исторические факты и проводить мини-исследования.

Ключевые слова: *историческое образование, самостоятельное мышление, научно-исследовательская деятельность, методика, инновационные технологии, конструктивистский подход, студенческая активность, педагогические условия.*

Kirish: Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — talabalarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va ilmiy izlanish ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Chunki zamonaviy jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti, intellektual salohiyati va innovatsion yuksalishi aynan yosh avlodning tafakkur madaniyatiga, mustaqil qaror qabul qila olishiga va ilmiy izlanish faoliyatiga bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, tarix fanini o'qitish nafaqat o'tmishni

bilish, balki talabalarda tahliliy fikrlash, dalillarga asoslangan xulosa chiqarish va tarixiy hodisalarni zamonaviy nuqtayi nazardan baholash qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Tarix ta'limi jarayoni, o'z tabiatiga ko'ra, insoniyat taraqqiyotining murakkab bosqichlarini, ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlarni, madaniy merosni va ilmiy tafakkurning shakllanish jarayonlarini o'rganishga yo'naltirilgan. Shu bois, tarix fani talabalarda tanqidiy tafakkur, tahliliy yondashuv, manbalar bilan ishlash, sabab-oqibat bog'liqliklarini aniqlash va muqobil fikrlarni solishtirish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda ta'lim sohasida yuz berayotgan islohotlar, xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan ta'limni modernizatsiya qilish siyosati, o'qitish jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlarni rivojlantirish, tarix fanini o'qitishda ham yangi metodik izlanishlarni talab qilmoqda. Bu jarayonlarda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi va tahlilni rag'batlantiruvchi shaxs sifatida faoliyat yuritishi lozim. Talabalarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish ularni mustaqil axborot izlash, tarixiy manbalarni tanqidiy baholash, tarixiy jarayonlarni tahlil etish va o'z ilmiy qarashlarini shakllantirishga yo'naltiradi. Bu esa o'z navbatida talabalarning ilmiy dunyoqarashini kengaytiradi, ularni izlanishga undaydi va o'qitish jarayonida faol subyektga aylantiradi. Mazkur maqolada tarix ta'limi jarayonida talabalarda mustaqil fikrlash va ilmiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirishning metodik asoslari tahlil qilinadi. Shuningdek, tarixiy manbalar bilan ishlash, muammoli o'qitish, tadqiqotga yo'naltirilgan topshiriqlar va innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali talabalarni faol o'quv va ilmiy izlanish jarayoniga jalb etishning samarali usullari yoritiladi.

Asosiy qism: Tarix ta'limi jarayonida talabalarda mustaqil fikrlash va ilmiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirish — zamonaviy pedagogikaning eng muhim vazifalaridan biridir. Chunki tarix fani nafaqat o'tmish voqealarini o'rganish, balki talabani dalil asosida fikrlash, voqealarga tanqidiy yondashish va ilmiy xulosalar chiqarishga o'rgatish vositasidir. Talabaning mustaqil fikrlashi — bu o'qituvchi tomonidan berilgan bilimni tayyor holda qabul qilish emas, balki uni anglash, tahlil

qilish va o‘z nuqtayi nazarini asoslash jarayonidir. Bu ko‘nikma o‘z-o‘zidan shakllanmaydi, balki maxsus metodik yondashuvlar va o‘qitish usullari orqali rivojlanadi. Birinchidan, tarix darslarida muammoli ta’lim usulidan foydalanish talabalarni izlanishga undaydi. Masalan, o‘qituvchi tarixiy voqeaga oid savolni tayyor javobsiz shaklda beradi: “Nima uchun Amir Temur davrida siyosiy barqarorlik yuqori darajada bo‘lgan?” Bunday savol talabaning mustaqil fikrlashini, manba izlash va tarixiy dalillarni tahlil qilish ko‘nikmalarini faollashtiradi. Ikkinchidan, interfaol metodlar — “Aqliy hujum”, “Munozara”, “Kichik guruhlar bilan ishlash”, “Keys-stadi” kabi usullar talabalarni o‘z fikrini dalil bilan himoya qilishga, tarixiy voqealarga turli nuqtayi nazardan qarashga o‘rgatadi. Bu esa nafaqat mustaqil fikrlashni, balki tanqidiy tahlil qilish malakasini ham rivojlantiradi. Uchinchidan, ilmiy izlanish faoliyatini dars jarayoniga kiritish samarali natija beradi. Talabalarga kichik tadqiqot topshiriqlari berish — masalan, “O‘zbekiston hududida ilk davlatlarning shakllanishi” mavzusida manbalarni solishtirish yoki “Avesto”dagi qadimiy ijtimoiy qarashlarni tahlil qilish — ularni ilmiy fikrlashga, dalil keltirishga va xulosalar chiqarishga o‘rgatadi. To‘rtinchidan, axborot texnologiyalaridan foydalanish bugungi tarix ta’limining ajralmas qismiga aylangan. Talabalar elektron kutubxonalar, arxiv hujjatlari, onlayn tarixiy xaritalar orqali mustaqil ravishda ma’lumot to‘playdi. Bu ularda manba bilan ishlash madaniyatini shakllantiradi va ilmiy izlanishga bo‘lgan qiziqishni oshiradi. Beshinchidan, o‘qituvchi tarix darsida faqat bilim manbai bo‘lish bilan cheklanmay, balki yo‘naltiruvchi, hamkor, maslahatchi rolini bajarishi kerak. Chunki zamonaviy ta’limda asosiy e’tibor talabaning faol o‘quv subyekti sifatidagi roliga qaratiladi. O‘qituvchi esa unga to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatuvchi, tahlil jarayonini boshqaruvchi bo‘lishi zarur. O‘zbekiston ta’lim tizimida ham bu yo‘nalishda sezilarli o‘zgarishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, “Ilm-fanni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”, “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun va boshqa normativ hujjatlarda talabalarni ilmiy faoliyatga tayyorlash, mustaqil ta’limni qo‘llab-quvvatlash, innovatsion o‘qitish usullarini joriy etish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan. Shunday qilib, tarix fanini o‘qitishda mustaqil fikrlash va ilmiy izlanish

ko'nikmalarini shakllantirish — bu shunchaki metodik masala emas, balki shaxsning ijtimoiy mas'uliyatini, ilmiy dunyoqarashini va tafakkur madaniyatini shakllantiruvchi muhim jarayondi

Metodik asoslar: Tarix ta'limi jarayonida talabalarda mustaqil fikrlash va ilmiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirish — murakkab, ammo aniq metodik yondashuvlarga asoslanadigan jarayondir. Bu yo'nalishda pedagogik jarayonning samaradorligini ta'minlovchi asosiy metodik tamoyillar, o'qitish usullari va shart-sharoitlar muhim ahamiyat kasb etadi.

1. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyili. Bu yondashuvda asosiy e'tibor talabaning shaxsiy qobiliyatini, fikrlash uslubini va qiziqish doirasini hisobga olgan holda o'qitish jarayonini tashkil etishga qaratiladi. Har bir talaba tarixiy hodisalarni o'z tahliliy nuqtayi nazaridan o'rganadi. O'qituvchi esa uning ilmiy izlanish faoliyatini yo'naltiradi, nazorat qilmaydi. Bu tamoyil L. S. Vygotskiyning “yaqin rivojlanish zonasi” nazariyasiga asoslanadi — ya'ni talaba o'qituvchi yordamida murakkab fikrlash bosqichiga erishadi va asta-sekin mustaqil izlanishga o'tadi.

2. Muammoli ta'lim metodikasi. Muammoli ta'lim — talabalarning mustaqil fikrlash jarayonini faollashtiruvchi eng samarali metodlardan biridir. Tarixiy voqealar, shaxslar yoki jarayonlarga oid muammoli savollar ularni mustaqil izlanishga undaydi. Masalan, o'qituvchi “Nega qadimgi sivilizatsiyalar daryo bo'ylarida shakllangan?” degan savolni qo'yganda, talaba sabab va oqibatlarini izlab, tarixiy, geografik va iqtisodiy dalillar asosida xulosa chiqaradi. Bu orqali unda tahliliy fikrlash, mantiqiy bog'lanishlarni aniqlash va dalil bilan fikrni asoslash ko'nikmalari rivojlanadi.

3. Tadqiqotga yo'naltirilgan o'qitish (research-based learning). Bu metodning asosiy maqsadi — talabalarga o'quv jarayonining o'zida ilmiy izlanish tajribasini berishdir.

Tarix fanida bunday metod orqali talabalar quyidagilarni o'rganadi: tarixiy manbalarni izlash va tahlil qilish; faktlarni solishtirish va baholash; tarixiy voqealarni ilmiy nuqtayi nazardan izohlash; o'z gipotezasini ilgari surish va uni dalillar bilan isbotlash. Bu jarayon talabalarning ilmiy tafakkurini, tanqidiy yondashuvini va ijodiy izlanish malakasini rivojlantiradi.

4. Axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish (AKT). Raqamli texnologiyalar tarixni o'qitishda mustaqil izlanish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Talabalar internet manbalari, elektron kutubxonalar, tarixiy hujjatlar bazalari, interaktiv xaritalar va virtual muzeylar orqali o'z tadqiqotlarini olib boradi. Masalan, O'zbekiston Milliy arxivi, UNESCO yoki "World Digital Library" manbalaridan foydalanish orqali talabalar real tarixiy hujjatlar asosida ilmiy xulosalar chiqarishni o'rganadilar.

5. Interfaol metodlar va refleksiya. "Aqliy hujum", "Klaster", "Debat", "Tahliliy jadval", "Keys-stadi" kabi metodlar talabalarning faol fikrlashini rag'batlantiradi. Dars yakunida o'tkaziladigan refleksiya jarayoni esa talabalarga o'z fikrlarini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va o'z-o'zini baholash imkonini beradi. Bu usullar talabaning o'quv jarayonida faol subyekt sifatidagi rolini mustahkamlaydi.

6. Pedagogik shart-sharoitlar. Talabalarda mustaqil fikrlash va ilmiy izlanish ko'nikmalarini rivojlantirish quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni talab etadi: o'qituvchi va talaba o'rtasida ishonchli, hamkorlikka asoslangan muloqot; o'quv jarayonining erkin va ijodiy muhitda tashkil etilishi; baholash tizimining jarayon va natijaga yo'naltirilganligi; talabalarga tanqidiy fikrlash uchun vaqt va imkoniyat berish; manba bilan ishlash, tahlil qilish va xulosa chiqarishga yo'naltirilgan topshiriqlardan muntazam foydalanish.

7. O'zbekiston va xalqaro tajribalar uyg'unligi. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida so'nggi yillarda "kompetensiyaga asoslangan yondashuv", "ilmiy-tadqiqot faoliyatini ta'limga integratsiya qilish", "raqamli ta'lim" kabi g'oyalar faol tatbiq

etilmoqda. Bu yondashuvlar xalqaro tajriba — xususan, UNESCO (2022), OECD (2021) va Freire (1970) konsepsiyalari bilan uyg'unlashadi. Ularning barchasi talabaning mustaqil fikrlashini ta'lim jarayonining markaziga qo'yishni ta'kidlaydi.

Metodik yondashuvlarning yondashuvlarning afzalliklari: Tarix ta'limida talabalarda mustaqil fikrlash va ilmiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan bir qator ustunliklarga ega. Ular nafaqat bilim hajmini oshiradi, balki talabalarning tafakkur, izlanish va tahlil qilish salohiyatini rivojlantiradi.

1. Faol o'quvchi pozitsiyasi shakllanadi. An'anaviy ta'limda talaba ko'proq tinglovchi rolida bo'lsa, metodik yondashuvlarda u faol ishtirokchi, ya'ni o'quv jarayonining markaziy subyekti sifatida qatnashadi. Bu esa uning mas'uliyat hissini, fikrlash faolligini va o'zini ifoda etish qobiliyatini kuchaytiradi

2. Mustaqil fikrlash rivojlanadi. Muammoli ta'lim, keys-stadi yoki tadqiqotga asoslangan o'qitish metodlari talabalarda o'z fikrini shakllantirish, dalil keltirish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Natijada, talabalar tayyor javobni qabul qilishdan ko'ra, fikrni tahlil qilib, o'z nuqtayi nazarini asoslay olishni o'rganadi.

3. Ilmiy izlanish ko'nikmalari mustahkamlanadi. Talabalar tarixiy manbalar, arxiv materiallari, statistik ma'lumotlar bilan ishlashni, ularni tahlil qilishni o'rganadi. Bu esa ularning ilmiy fikrlash madaniyatini shakllantiradi va keyingi tadqiqot faoliyatiga tayyorlaydi.

4. Tanqidiy va ijodiy fikrlash kuchayadi. Metodik yondashuvlar har bir tarixiy voqeani biryoqlama emas, turli nuqtayi nazarlardan baholashga o'rgatadi. Talaba faktlarni solishtiradi, sabab-oqibat aloqalarini aniqlaydi va o'z fikrini ijodiy tarzda ifoda etadi.

5. Zamonaviy texnologiyalarga integratsiya imkonini beradi. Axborot-kommunikatsion texnologiyalar, elektron manbalar va raqamli tarixiy arxivlardan

foydalanish dars jarayonini jonlantiradi, talabalarda global axborot maydonida mustaqil izlanish madaniyatini rivojlantiradi.

6. Hamkorlik va muloqot ko‘nikmalari shakllanadi. Interfaol metodlar, guruhli ishlar va munozaralar orqali talabalar bir-birining fikrini tinglash, muhokama qilish va dalil bilan himoya qilishni o‘rganadi. Bu esa kommunikativ madaniyatni va jamoada ishlash malakasini oshiradi.

7. O‘qituvchining yo‘naltiruvchi roli kuchayadi. Zamonaviy metodik yondashuvlarda o‘qituvchi bilim manbai emas, balki jarayonni boshqaruvchi, yo‘naltiruvchi va motivatsiya beruvchi rolni bajaradi. Bu o‘qituvchining pedagogik mahoratini yanada oshiradi.

8. Ta‘lim sifati va natijadorlik oshadi. Metodik yondashuvlar asosida tashkil etilgan darslarda talabalar nafaqat tarixiy faktlarni yodlaydi, balki ularni tahlil qiladi, baholaydi va amaliyotda qo‘llay oladi. Shu tariqa, o‘qitish natijasi chuqur va barqaror bilim shaklida namoyon bo‘ladi.

Xulosa: Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, tarix ta‘limi jarayonida talabalarda mustaqil fikrlash va ilmiy izlanish ko‘nikmalarini shakllantirish — zamonaviy pedagogikaning markaziy vazifasidir. Bunday ko‘nikmalarni rivojlantirish talabalarning nafaqat tarixiy bilim darajasini, balki tahliliy, ijodiy va tanqidiy tafakkur salohiyatini ham oshiradi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, tarix ta‘limida muammoli ta‘lim, tadqiqotga asoslangan o‘qitish, interfaol metodlar va AKTdan foydalanish kabi metodik yondashuvlar eng samarali vosita hisoblanadi. Ular talabalarning tarixiy voqealarga nisbatan mustaqil qarash shakllanishiga, ilmiy dalillarni tahlil qilish, solishtirish va xulosa chiqarish malakasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, pedagogik jarayonni shaxsga yo‘naltirish, erkin fikrlash va ijodiy muhitni yaratish talabalarni ilmiy faoliyatga tayyorlashning muhim sharti ekanligi aniqlandi. Tarix o‘qituvchisining roli esa endilikda faqat bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi va hamkor sifatida talabaning fikrlash jarayonini boshqarishga

qaratilishi lozim. Metodik yondashuvlarning afzalligi shundaki, ular talabalarda mustaqil qaror qabul qilish, dalil keltirish, tarixiy manbalarga tanqidiy yondashish va o'z fikrini asoslab himoya qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa, o'z navbatida, kelajak tarixchi, tadqiqotchi va pedagoglarning ilmiy dunyoqarashi hamda fuqarolik ongini rivojlantiradi. Umuman olganda, tarix ta'limini metodik asosda takomillashtirish orqali: ta'lim sifati va natijadorligini oshirish; talabalarda ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish; mustaqil va ilmiy fikrlovchi shaxsni tarbiyalash mumkinligi isbotlandi. Shunday qilib, tarix ta'limi jarayonida metodik yondashuvlarni takomillashtirish — bu nafaqat o'quv jarayonini zamonaviylashtirish, balki talabalarning fikrlash madaniyatini, ilmiy tafakkurini va milliy ongini yuksaltirishning eng muhim kafolatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
2. Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum.
3. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–6108-sonli Farmoni. (2020). *Ilm-fanni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida*. Toshkent: Lex.uz.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 187-son qarori. (2021). *Oliy ta'lim tizimida innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida*. Toshkent: Norma.
6. Mavlonova, R. A., To'xtayeva, M. K., & Raximova, N. (2022). *Pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlar*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
7. Yuldasheva, D. (2021). *Tarix ta'limida interfaol metodlardan foydalanishning samaradorligi. Ta'lim va innovatsiyalar jurnali*, 3(4), 45–52.
8. Rasulov, A., & Qodirova, N. (2020). *Talabalarda mustaqil fikrlashni shakllantirishda muammoli ta'limning roli. Oliy ta'lim muammolari jurnali*, 2(1), 60–66.

9. UNESCO. (2022). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. Paris: UNESCO Publishing.
10. OECD. (2021). *The Future of Education and Skills 2030: Conceptual Learning Framework*. Paris: OECD Publishing.
11. G'ofurova, Z. (2023). *Tarix fanini o'qitishda mustaqil ta'limni tashkil etishning metodik asoslari. Pedagogik innovatsiyalar va metodika jurnali, 5(2), 25–33.*
12. Xudoyberdiyeva, M. (2020). *Talabalarda ilmiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi. Ta'lim va fan taraqqiyoti jurnali, 4(1), 87–93*